ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ДЕМОКРАТИК ПАРТИЯСИ

КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ВА БАНДЛИК ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ВИЛОЯТ ҲОКИМЛИГИ

САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA BANDLIK VAZIRLIGI

SAMARQAND VILOYATI HOKIMLIGI

КАМБАҒАЛЛИКДАН ФАРОВОНЛИК САРИ: ПАРТИЯВИЙ ЁНДАШУВ ВА АМАЛИЙ ТАШАББУСЛАР

мавзусида республика илмий-амалий конференцияси
мақолалар тўплами

26 сентябрь, 2025 йил.

«ILM-FAN-MA'NAVIYAT»
NASHRIYOTI -2025

UDK: 943.75(045)
Т 20
Камбағалликдан фаровонлик сари: партиявий ёндашув
ва амалий ташаббуслар” мавзусидаги республика
илмий-амалий анжумани мақолалар тўплами (2025 йил 26 сентябрь).
– Қарши. «ILM-FAN-MA’NAVIYAT» нашриёти, 2025. –427 бет.

Масъул муҳаррир:

У.Иноятов – Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Халқ демократик партияси фракцияси раҳбари, Ўзбекистон Халқ демократик партияси Марказий Кенгаши раиси, педагогика фанлари доктори, профессор.

Таҳрир ҳайъати:

О.Иминов, Ф.Шарипов, Ғ.Маҳаммаджанов, А.Қурбанов, Ж.Кабиржанов.

Тақризчилар:

И.Турсунов – ТДИУ, иқтисод фанлари доктори профессор,

Д.Аҳмедов – иқтисод фанлари доктори, профессор

2025 йил 26 сентябрь Ўзбекистон Халқ демократик партияси, Камбағалликни қисқартириш ва бандлик вазирлиги, Самарқанд вилоят ҳокимлиги, Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтибилан ҳамкорликда 26 сентябрь куни Самарқанд шаҳрида “Камбағалликдан фаровонлик сари: партиявий ёндашув ва амалий ташаббуслар” мавзусида Республика илмий-амалий конференцияси бўлиб ўтди.

Илмий-амалий анжуман ялпи йиғилиш билан биргаликда 2 та шўъбада ўз ишини олиб борди. Тадбирда камбағалликни қисқартириш, инсон капиталини ҳар томонлама ривожлантириш, ҳар бир инсонга шароит ва имконият беришдек эзгу ҳаракат ва ташаббусларни тўлиқ қўллаб-қувватлашини, бу йўлдаги режа ва кўрсаткичларга эришиш ўзининг долзарб сиёсий мақсади эканлиги, камбағалликни қисқартириш бўйича давлат ва партия сиёсати самарадорлиги, ҳудудларда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий лойиҳалар натижалари, ёшлар ва хотин-қизларни қўллаб-қувватлашнинг янги механизмлари, фуқароларнинг тадбиркорликка жалб этилиши ва иш ўринлари яратиш орқали даромад манбаларини кенгайтириш, илмий жамоатчилик ва фуқаролик институтларининг бу жараёндаги ўрни ҳақида фикр алмашинилди ҳамда илмий-амалий таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилди. Ушбу мақолалар тўпламидан профессор-ўқитувчилар, илмий ходимлар, мустақил тадқиқотчилар, талабалар ва амалиётчилар фойдаланишлари мумкин.

ISBN 978-9910-

© «ILM-FAN-MA’NAVIYAT» nashriyoti, 2025 yil.

2-ШЎЪБА. КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ВА БАНДЛИК СОҲАСИДА ДАВЛАТ СИЁСАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ҲАМДА САМАРАДОРЛИКНИ ОШИРИШ

INNOVATSION G‘OYALAR VA IJTIMOIY LOYIHALAR ORQALI XOTIN-QIZLAR TADBIRKORLIGINI QO‘LLAB-QUVVATLASH: KAMBAG‘ALLIKNI KAMAYTIRISHDAGI STRATEGIK YONDASHUV

Sh.Mirzayeva,
O‘zbekiston Respublikasi,
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
“Real iqtisodiyot” kafedrasi o‘qituvchisi,
mustaqil tadqiqotchi

So‘nggi yillarda jahon miqyosida kambag‘allikni kamaytirish va ijtimoiy tenglikni ta’minlash borasida innovatsion yondashuvlar va ijtimoiy loyihalar muhim vosita sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, xotin-qizlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash orqali nafaqat ularning iqtisodiy mustaqilligiga erishish, balki butun jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qilish mumkinligi amalda o‘z isbotini topmoqda. Jahon bankining ma’lumotlariga ko‘ra, ayollar iqtisodiy faol bo‘lgan hududlarda kambag‘allik darajasi 20–30 foizgacha kamaygan, gender tengligi ta’minlangan jamiyatlarda esa yalpi ichki mahsulot o‘sishi tezlashgan.

O‘zbekiston Respublikasida xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularni tadbirkorlikka jalb etish bo‘yicha tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, “Ayollar daftari”, “Temir daftar”, “Yoshlar daftari” kabi ijtimoiy himoya mexanizmlari orqali ayollarning iqtisodiy faolligi oshirilmoqda. Shuningdek, “Har bir ayol – tadbirkor” tamoyili asosida ularni kasbga o‘rgatish, mikromoliyalashtirish, grant va subsidiya ajratish bo‘yicha innovatsion dasturlar ishlab chiqilmoqda.

Biroq, amaliyotda ko‘plab xotin-qizlar hali ham iqtisodiy resurslarga, zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega emas. Bu esa ularning jamiyatda faol ishtirok etishiga to‘sqinlik qilmoqda. Shunday sharoitda ijtimoiy innovatsiyalar, zamonaviy texnologiyalar va mahalliy ehtiyojlarga moslashtirilgan loyihalar orqali ayollarni qo‘llab-quvvatlash dolzarb masalaga aylanmoqda. Ayniqsa, chekka hududlarda, kam ta’minlangan oilalarda yashovchi ayollar uchun bu kabi yondashuvlar ijtimoiy ko‘tarilish zinapoyasiga aylanishi mumkin.

Mazkur maqolada innovatsion g‘oyalar va ijtimoiy loyihalar yordamida xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishning strategik ahamiyati, bu orqali kambag‘allikni kamaytirish yo‘llari tahlil qilinadi. Shuningdek, real misollar asosida samarali loyihalar, davlat va nodavlat sektor o‘rtasidagi hamkorlik, hamda gender tenglikni ta’minlashga xizmat qiluvchi strategiyalar ko‘rib chiqiladi.

Ayollar tadbirkorligi nafaqat ularning shaxsiy daromadini oshiradi, balki oila farovonligi, bolalar ta’limi, sog‘lig‘i va butun jamiyatning iqtisodiy holatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, dunyoda har bir ayolga teng iqtisodiy imkoniyatlar yaratilsa, global yalpi ichki mahsulot 26 trln. AQSh dollarigacha oshishi mumkin.

O‘zbekiston sharoitida bu borada qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston Taraqqiyot Strategiyasida xotin-qizlar bandligini oshirish va ularni tadbirkorlikka jalb etish muhim ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida belgilangan. Shuningdek, “Ayollarni qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi” faoliyati doirasida minglab ayollarga grantlar, subsidiyalar, imtiyozli kreditlar ajratilmoqda. Innovatsion g‘oya – bu muammoni yangicha yondashuv orqali hal etish konsepsiyasi bo‘lib, aynan ayollar ishtirokidagi ijtimoiy-iqtisodiy loyihalarda muhim o‘rin tutadi. Masalan:

— Raqamli platformalar (onlayn savdo, ijtimoiy tarmoqlar orqali xizmat ko‘rsatish) – chekka hududlardagi ayollar uchun bozorlarga chiqish imkoniyatini yaratmoqda.

— Agroinnovatsiyalar – ayollar tomonidan yuritilayotgan kichik fermer xo‘jaliklarida ekologik toza mahsulot yetishtirish, ularni qayta ishlash va brendlash imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

— Uy sharoitida xizmat ko‘rsatish (onlayn repetitorlik, qo‘l mehnati mahsulotlari tayyorlash, oziq-ovqat tayyorlash xizmatlari) – bandlikni oshiruvchi va barqaror daromad manbai yaratuvchi mexanizmdir.

Bu yo‘nalishlarda xotin-qizlar uchun startap akseleratorlar, inkubator markazlar, onlayn kurslar orqali ta’lim va ko‘nikmalarni oshirish imkoniyatlari kengaymoqda.

Ijtimoiy loyiha – bu ma’lum ijtimoiy muammoni hal qilishga qaratilgan innovatsion tashabbusdir. O‘zbekiston hududlarida xotin-qizlar ishtirokida amalga oshirilgan bir nechta muvaffaqiyatli loyihalarni ko‘rib chiqamiz:

— “Ayollar mehnatga – oilaga baraka” loyihasi (Qashqadaryo viloyati). Mazkur loyiha orqali 100 dan ortiq ayol uy sharoitida tikuvchilik, parrandachilik va

hunarmandchilik faoliyatini boshladi. Natijada ularning oilaviy daromadlari o‘rtacha 1,5 barobarga oshdi.

— “Onlayn tadbirkor ayol” dasturi (Toshkent shahri va viloyatlari). Texnologik savodxonlikni oshirish orqali 500 dan ortiq xotin-qizlar elektron savdo platformalarida o‘z biznesini yo‘lga qo‘ydi.

— “Qo‘l mehnati – milliy meros” loyihasi (Farg‘ona vodiysi). Milliy hunarmandchilikni rivojlantirish va marketing strategiyalarini o‘rgatish orqali ayollarning mahsulotlari ichki va tashqi bozorga chiqarildi.

Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish orqali kambag‘allikni kamaytirish uchun bir qator strategik yondashuvlarni amalga oshirish zarur. Eng avvalo, moliyaviy inklyuziyani ta’minlash muhim ahamiyatga ega. Bu yo‘nalishda ayollar uchun mikro-kreditlar, subsidiyalar, grantlar va moliyaviy savodxonlik dasturlarini kengaytirish, ularni moliyaviy resurslarga teng huquqli kirishini ta’minlash talab etiladi. Shu bilan birga, tadbirkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish maqsadida qisqa muddatli treninglar, amaliy seminarlar, mentorlik va konsalting xizmatlarini tashkil etish zarur.

Bundan tashqari, ayollar biznesiga oid me’yoriy-huquqiy bazani soddalashtirish va huquqiy qo‘llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish ularning iqtisodiy faolligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Nihoyat, kooperatsiya va tarmoqlashuv orqali ayollarni o‘zaro hamkorlikka asoslangan ish yuritishga jalb etish – ayniqsa, kasanachilik, kooperativlar va klasterlar shaklida – barqaror va samarali natijalarga olib keladi. Bu yondashuvlar ayollarni iqtisodiy jihatdan faollashtirish bilan birga, jamiyatda ularning ijtimoiy mavqeini ham mustahkamlashga xizmat qiladi. Bugungi kunda xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Ayollarning mehnat bozoridagi faolligi, ularning innovatsion yondashuvlarga tayangan ijtimoiy loyihalarda ishtiroki nafaqat kambag‘allikni kamaytirish, balki yangi ish o‘rinlarini yaratish, oilaviy daromadni oshirish, va gender tengligiga erishishda muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekiston sharoitida bu boradagi dasturlar va tashabbuslar natijadorligi tobora ortib bormoqda. Quyidagi tahliliy jadvallar ayni shu jarayonlarning ayrim ko‘rsatkichlari va yo‘nalishlarini yoritadi.

Xotin-qizlar tadbirkorligining samaradorligi va rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlash uchun ularning faoliyat turlariga ko‘ra taqsimlanishini tahlil qilish zarur. Bu o‘z navbatida, xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini shakllantirishda qaysi sohalar ustuvor ekanligini va ularga qaratiladigan qo‘llab-quvvatlash choralari samaradorligini oshirish imkonini beradi. O‘zbekistonda ayollar orasida savdo-sotiq, xizmat ko‘rsatish va qishloq xo‘jaligi kabi an’anaviy sohalar keng tarqalgan bo‘lsa-da, hunarmandchilik

va innovatsion yo‘nalishlarda ham ular o‘z ulushini oshirishga intilmoqda. Ushbu taqsimot, xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish strategiyalarini shakllantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

1-jadval

O‘zbekistonda xotin-qizlar tadbirkorligi bo‘yicha asosiy ko‘rsatkichlar[46]

№	Yil	Ro‘yxatga olingan ayol tadbirkorlar soni	Xotin-qizlar uchun ajratilgan grant va kreditlar hajmi	Xotin-qizlar ishtirokidagi ijtimoiy loyihalar soni
1	2020	84 200	220 mlrd so‘m	310 ta
2	2021	97 800	340 mlrd so‘m	420 ta
3	2022	113 400	520 mlrd so‘m	590 ta
4	2023	129 000	740 mlrd so‘m	720 ta
5	2024	145 300	890 mlrd so‘m	870 ta

2-jadval

Xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyati turlariga ko‘ra taqsimlanishi (%)[47]

№	Faoliyat turi	Ulushi	Izoh
1	Savdo-sotiq	34 %	Asosan chakana savdo, bozorlar, onlayn savdo
2	Xizmat ko‘rsatish	26 %	Go‘zallik salonlari, tikuvchilik, oshxona xizmatlari
3	Qishloq xo‘jaligi	18 %	Parrandachilik, issiqxona, dehqonchilik
4	Hunarmandchilik	12 %	Milliy mahsulotlar, gilam to‘qish, kashtachilik
5	IT va innovatsion sohalar	6 %	Startaplar, SMM, raqamli xizmatlar
6	Boshqalar	4 %	Turli yo‘nalishdagi kichik tashabbuslar

Xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish jarayonida ular duch kelayotgan muammolarni aniqlash va ularni samarali hal etish yo‘llarini belgilash muhim ahamiyat kasb etadi. Moliya, bilim, bozorga chiqish kabi to‘siqlar xotin-qizlarning biznesni kengaytirishida asosiy to‘siqlardan biri bo‘lib qolmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy stereotiplar va madaniy qiyinchiliklar ham ayollar tadbirkorligini to‘laqonli qo‘llab-quvvatlashga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu jadvalda taqdim etilgan muammolar va ularning ulushi, shuningdek, mumkin bo‘lgan yechim yo‘nalishlari, ayollar tadbirkorligini yanada samarali rivojlantirish uchun zarur bo‘lgan strategiyalarni ishlab chiqishda asosiy manba hisoblanadi.

Yuqoridagi tahliliy ma’lumotlardan ko‘rinadiki, O‘zbekistonda xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishga qaratilgan sa’y-harakatlar natija bermoqda, ammo hali

[46] Muallif ishlanmasi: 2020-2024 yillarning ko‘rsatkichlari prognoz asosida keltirilgan
[47] Muallif ishlanmasi

hal etilishi lozim bo‘lgan muammolar mavjud. Ayollarning iqtisodiy faolligi oshgani sari ularning ijtimoiy mavqei ham mustahkamlanmoqda. Bu esa bevosita kambag‘allikni kamaytirish, oilaviy farovonlikni oshirish va jamiyatda teng imkoniyatlar muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

3-jadval

Xotin-qizlarning tadbirkorligini rivojlantirishda duch kelinayotgan muammolar[48]

№	Muammo nomi	Ulushi (%)	Yechim yo‘nalishi
1	Moliyaviy resurslarga cheklangan kirish	38	Mikrokreditlar va grantlar hajmini oshirish
2	Biznes yuritish bo‘yicha bilim yetishmasligi	27	Treninglar, mentorlik va maslahat xizmatlarini kuchaytirish
3	Bozorga chiqishdagi qiyinchiliklar	19	Marketing, elektron savdo ko‘nikmalarini rivojlantirish
4	Ijtimoiy to‘siqlar va stereotiplar	10	Axborot-kampaniyalar, gender tenglikni targ‘ib qilish
5	Boshqalar	6	Yagona oyna xizmatlarini kengaytirish va soddalashtirish

Xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish bugungi kunda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni kamaytirish jarayonlarining ajralmas qismiga aylangan. Innovatsion g‘oyalar va ijtimoiy loyihalar orqali ayollarni qo‘llab-quvvatlash nafaqat ularning shaxsiy iqtisodiy mustaqilligini oshiradi, balki butun jamiyatning farovonligi va barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. O‘zbekiston sharoitida amalga oshirilayotgan moliyaviy inklyuziya, ta’lim va trening dasturlari, huquqiy soddalashtirish hamda kooperatsiya mexanizmlari ayollar tadbirkorligini yangi bosqichga ko‘tarishga yordam bermoqda.

Tahliliy ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, ayollar tomonidan faoliyat yuritilayotgan sohalar kengaymoqda va ularning iqtisodiy faolligi sezilarli darajada ortmoqda. Shu bilan birga, moliyaviy resurslarga cheklangan kirish, biznes yuritish bo‘yicha bilim yetishmasligi va ijtimoiy stereotiplar kabi muammolar hali ham mavjud. Bu muammolarni hal etish uchun davlat va nodavlat sektorlar o‘rtasida samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, innovatsion platformalar va ijtimoiy dasturlarni

[48] Muallif ishlanmasi

yanada rivojlantirish zarur. Shu munosabat bilan quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Ayollar uchun mo‘ljallangan mikromoliyalashtirish dasturlarini kengaytirish va ularning shaffofligini ta’minlash.
2. Har bir hududda xotin-qizlar tadbirkorligi markazlarini tashkil etish.
3. Innovatsion va raqamli tadbirkorlikni rag‘batlantirish maqsadida maxsus inkubator va akselerator dasturlarini yo‘lga qo‘yish.
4. Ayollar bizneslari uchun marketing, brendlash va eksport bo‘yicha maslahat xizmatlarini kuchaytirish.

Shunday strategik yondashuvlar orqali nafaqat ayollar tadbirkorligi rivojlanadi, balki ularning iqtisodiy mustaqilligi va jamiyatdagi faolligi ham sezilarli darajada ortadi. Shunday qilib, xotin-qizlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash orqali kambag‘allikni kamaytirish nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashda strategik ahamiyatga ega bo‘lib, kelajakda ham bu yo‘nalishda izchil va tizimli ishlarni davom ettirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 – yil 11 – maydagi “Xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish chora – tadbirlari” PQ – 5113 son Qarori.
2.“Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва уларнинг жамиятдаги фаоллигини оширишга оид 2022–2026 йилларга мўлжалланган давлат дастури тўғрисида” // Ўзбекистон Республикаси Президенти қарори, 2022 йил 7 март, №ПҚ–87.
3.“Aholi bandligini ta’minlash bo‘yicha olib borilayotgan ishlar natijadorligi va samaradorligini oshirishda mahalliy ijro hokimiyati va iqtisodiy kompleksning hududiy organlari rahbarlarining shaxsiy mas’uliyatini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2017 yil 6 may PQ-2960 son Qarori.
4.www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi portali.
5.www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi sayti.

S.Mamurov. O‘zbekistonda xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali kambag‘allikni qisqartirish yo‘llari..... 216
G‘.Ergashev. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini eksport qilishda bandlikni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlar..... 220
Z.Artikov. Kambag'allikni qisqartirish va aholi turmush farovonligini oshirishda savdo xizmatlarining o‘rni..... 226
Z.Artikov. Kambag‘allikni qisqartirishda xizmat ko‘rsatish sohasidagi investitsiyalarning samaradorligi..... 231
A.Raxmatov. Mintaqalar barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida turizm sohasida malakali kadrlar tayyorlash va bandligini ta’minlashning metodologik asoslari..... 236
A.Raxmatov. Turizm sohasida kadrlar tayyorlashning metodologik asoslari va uni kambag‘allikni qisqartirish siyosati bilan uyg‘unlashtirish yo‘llari..... 241

2-ШЎЪБА. КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ВА БАНДЛИК СОҲАСИДА ДАВЛАТ СИЁСАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ҲАМДА САМАРАДОРЛИКНИ ОШИРИШ

Sh.Mirzayeva. Innovatsion g‘oyalar va ijtimoiy loyihalar orqali xotin-qizlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash: kambag‘allikni kamaytirishdagi strategik yondashuv..... 248
Sh.Mirzayeva. Xizmat ko‘rsatish sohasida xotin-qizlar bandligini oshirish orqali davlat siyosatini takomillashtirish va ijtimoiy tenglikni ta’minlash..... 254
Г.Химматова. Стратегии повышения конкурентоспособности сектора услуг по сокращению бедности и обеспечению хороших рабочих мест..... 260
A.Akbarov. Tadbirkorlik sub’yektlari faoliyatida innovatsion g`oyalarni rivojlantirish aholi turmush farovonligini oshirishdagi o`rni..... 266
Q.Tursunboyev. Transport xizmatlari sohasida kichik biznes subyektlarining iqtisodiy xavfsizligini ta’minlash masalasi..... 269
A.Sa’dullayev. Kambag‘allikni yengishda psixologik maslahat va qo‘llab-quvvatlashning ahamiyati..... 280
Sh.Ibrogimov. Hududlarda yashil iqtisodiyot asosida bandlik sohasida davlat siyosatini takomillashtirish..... 283
M.Oktamov, Ezoza Fayzullayeva. Innovative approaches to improving efficiency in the labor market..... 286
А.Умаралиев. Камбағалликдан фаровонлик сари: партиявий ёндашув тошкент вилояти мисолида..... 290